

CRÉ NA CILLE

MÁIRTÍN Ó CADHAIN

CRÉ NA CILLE

AITHRIS I nDEICH nEADARLÚID
Le

MÁIRTÍN Ó CADHAIN

Líníocht le
CHARLES LAMB, R.H.A.

CLÓ IAR-CHONNACHTA
Indreabhán
Conamara

An Chéad Chló: Sáirséal agus Dill 1949

An cló seo: Cló Iar-Chonnachta Teo., 2009

© Cló Iar-Chonnachta 2009

ISBN 978-0-86289-081-0

Is le cabhair deontais i gcomhair tograí Gaeilge a d'íoc an tÚdarás um Ard-Oideachas trí Choláiste na hOllscoile, Corcaigh, a cuireadh athchló ar an leabhar seo.

Faigheann Cló Iar-Chonnachta cabhair airgid ón gComhairle Ealaíon.

Gach ceart ar cosaint. Ní ceadmhach aon chuid den fhoilseachán seo a atáirgeadh, a chur i gcomhad athfhála, ná a tharchur ar aon bhealach ná slí, bíodh sin leictreonach, meicniúil, bunaithe ar fhótachóipeáil; ar thaifeadadh nó eile, gan cead a fháil roimhré on bhfoilsitheoir.

Cló Iar-Chonnachta, Indreabhán, Co. na Gaillimhe.

Teil: 091-593307 Facs: 091-593362 cic@iole www.cic.ie

Clódóirí Lurgan a phriontáil.

De Shíor

LÁTHAIR:

An Chill

RÉIM:

<i>Eadarlúid I</i>	: An Chré Dhubh
<i>Eadarlúid II</i>	: An Chré dhá Sreathnú
<i>Eadarlúid III</i>	: An Chré dhá Slámadh
<i>Eadarlúid IV</i>	: An Chré dhá Meilt
<i>Eadarlúid V</i>	: An Chré dhá Cnáimhleasú
<i>Eadarlúid VI</i>	: An Chré dhá Sua
<i>Eadarlúid VII</i>	: An Chré dhá Cumadh
<i>Eadarlúid VIII</i>	: An Chré dhá Cruaghoradh
<i>Eadarlúid IX</i>	: An Chré dhá Líomhadh
<i>Eadarlúid X</i>	: An Chré Gheal

PEARSANA:

Caitriona Pháidín	Úr-adhlactha.
Pádraig Chaitriona	A haonmhac.
Inín Nóra Sheáinín	Bean Phádraig Chaitriona. In aon tíos le Caitriona.
Máirín	Girrseach le Pádraig Chaitriona agus Inín Nóra Sheáinín.
Nóra Sheáinín	Máthair bhean Phádraig Chaitriona.
Baba Pháidín	Deirfiúr do Chaitriona agus do Neil. I Meiriocá di. Súil le huachta uithi.
Neil Pháidín	Deirfiúr Chaitriona agus Bhaba.
Jeaic na Scolóige	Fear Neil.
Peadar Neil	Mac le Neil agus Jeaic.
Meaig Bhriain Mhóir	Bean Pheadar Neil.
Briain Óg	Mac le Peadar Neil agus Meaig Bhriain Mhóir. Ag dul ina shagart.
Briain Mór	Athair Mheaig.
Tomás Taobh Istigh	Gaol do Chaitriona agus do Neil. An bheirt ag iomaíocht ar shon a chuid talún.
Muraed Phroinsiais	Comharsa bhéal dorais agus uchtchara do Chaitriona ariamh.

Comharsana agus Lucht Aitheantais Eile.

NOD:

_____Tús Cainte.

_____...Lár Cainte.

... Comhrá nó Caint ar Lár.

Níl aithris sa leabhar
seo ar aon duine dá
bhfuil beo nó marbh,
ná ar aon chill dá
bhfuil ann.

CAITRÍONA PHÁIDÍN

EADARLÚID A hAON

N í mé an ar Áit an Phuint nó na Cúig Déag atá mé curtha? D'imigh an diabhal orthu dhá mba i Áit na Leathghine a chaithfidís mé, th'éis ar chuir mé d'fhainiceachaí orthu! Maidin an lae a bhásaigh mé ghlaigh mé aníos ón gcisteanach ar Phádraig: "Achuiní agam ort a Phádraig a leanbh," adeirimse. "Cuir ar Áit an Phuint mé. Ar Áit an Phuint. Tá cuid againn curtha ar Áit na Leathghine, ach má tá fhéin ..."

Dúirt mé leo an chónra a bhfearr tigh Thaidhg a fháil. Cónra mhaith dharaí í ar chaoi ar bith ... Tá br na scaball orm. Agus an bhráithlín bharróige. Bhí siad sin faoi réir agam fhéin ... Tá spota ar an scaoilteoig seo. Is geall le práib shúí é. Ní hea. Lorg méire. Bean mo mhic go siúrálte. Is cosúil len a cuid pruislíocht é. Má chonnaic Neil é! Is dóigh go raibh sí ann. Ní bheadh dar fia dhá mbeadh aon neart agamsa air ...

Is mí-stuama a ghearr Cáit bheag na gairéadaigh. Dúirt mé ariamh fhéin nár cheart aon deor len ól a thabhairt di féin ná do Bhd Shorcha nó go mbeadh an corp dealaithe den tsráid. Chuir mé fainic ar Phádraig dhá mbeadh ól déanta acu gan ligean dóibh na gairéadaigh a ghearradh. Ach ní féidir Cáit Bheag a choinneál ó choirp. Ba é a buac chuile lá ariamh marbhán a bheith in áit ar bith ar an dá bhaile. Dhá mbeadh na seacht sraith ar an iomaire d'fhanfaidís ar an iomaire, ach í ag fáil bonn coirp ...

Tá an chrois ar mo chliabhrach, an ceann a cheannaigh mé fhéin ag an mision ... Ach cáil an chrois dhubh a thug bean Thomáisín beannaithe chugam as an gCnoc an t-am sin a mb'éigin Tomáisín a cheangal go deireannach. Dúirt mé leo an chrois sin a chur orm freisin. Is cuidsúlaí go mór í ná an ceann seo. Ó a thuit an chrois seo ó ghasúir Phádraig, tá cor cam sa Slánaíodóir uirthi. An Slánaíodóir atá ar an gceann dubh is mór an áilleacht é. Céard sin orm? Nach mé atá dearmadach i gcónaí. Sin í faoi mo cheann í. Nach mairg nach hí a chuir siad ar mo chliabhrach ...

Bhí acu snaidhm ní b'fhearr a chur ar an bpáidrin ar mo mhéarachaí. Neil fhéin, go siúrálte, a rinne sin. Bheadh sásamh aici dhá dtuiteadh sé ar an talamh san am a raibh siad do mo chur i gcónra. A Thiarna Thiarna, b'fhada amach uaimse a d'fhanfadh sí sin ...

Tá súil agam gur las siad na hocht gcoinneal as cionn mo chónra sa séipéal. D'fhág mé faoi réir acu iad, i gcúinne an chomhra faoi pháipéir an chíosa. Sin rud nach raibh ariamh ar chorp sa séipéal sin: ocht gcoinneal. Ní raibh ar an gCurraoineach ach cheithre cinn. Sé cinn ar Liam Thomáis Táilliúr, ach tá inín leis sin sna mná rialta i Meiriocá ...

Trí leath-bhairille pórtair adúirt mé a chur orm, agus gheall Eamonn na Tamhnaí dhom fhéin dhá mbeadh deoir ar bith faoi shliabh go dtiocfadh sé leis gan cuireadh gan iarraidh. Níorbh fholáir sin agus a mbeadh d'altóir ann. Ceathair déag nó cúig déag de phunta ar a laghad ar bith. Chuaigh duine nó scilling uaim i gcuid mhaith áiteachaí nach raibh sochraide ar bith dlite dhom iontu, le cúig nó sé de bhlianta ó a d'airigh mé mé fhéin ag tabhairt uaim. Is dóigh gur tháinig lucht an tsléibhe uilig. Ba bhocht dóibh nach dtiocfadh. Bhíomar acu. Sin cúnamh maith de phunt ar an gcéad iarraidh. Agus

muintir Dhoire Locha leanfaidís sin na cliamhaineachaí. Sin cúnamh maith de phunt eile. Agus bhí sochraide dlite ag Gleann na Buaile as éadan dom ... Ní bheadh íontas orm mara dteagadh Stiofán Bán. Bhíomar ag chuile shochraide ariamh aige. Ach déarfadh sé nar chuala sé é, nó go raibh mé curtha. Agus an ghailmaisíocht a bheadh ansin air: “Go deimhin dhuit a Phádraig Uí Loideáin, dhá mbeadh féith de mo chroí air, bheinn ag an tsochraide. Níor chumaoin domsa gan a theacht ar shochraide Chaitríona Pháidín dhá mba ar mo ghlúine a ghabhfainn ann. Ach dheamhan smid a chual mé faoi go dtí an oíche ar cuireadh í. Scurach le ...” An sclaibéara ós é Stiofán Bán é! ...

Dheamhan a fhios agam ar caoineadh go maith mé. Gan bhréig gan mhagadh tá racht breá bogúrach a Bid Shorcha mara raibh sí ro-óltach. Tá mé siúráilte go raibh Neil ag imeacht ag diúgaireacht ann freisin. Neil ag caoineadh agus gan deoir len a grua, an smuitín! A dúshlán sin an teach a thaobhachtáil agus mise beo ...

Tá sí sásta anois. Shíl mé go mairfinn cupla bliain eile, agus go gcuirfinn rómham an raicleach. Thug sí anuas go mór ó d’eirigh an gortú dhá mac. Bhíodh sí ag dul coitianta go leor ag an dochtúr le scathamh roimhe sin fhéin. Ach ní brí a bhfuil uirthi. Scoilteachaí. Ní thiúrfaidh siad sin aon bhás di go ceann fada. Tá sí an-phrámhaí uirthi fhéin. Sin caoi nach raibh mise. Anois atá a fhios agam é. Mharaigh mé mé fhéin le obair agus luainn ... Dhá dtapaínn an phian sin shul a ndeachaigh sí in ainsí orm. Ach ó a bhuailfeas sé sna dúanaí duine tá a chaiscín meilte ...

Bhí dhá bhliain agam ar Neil, ar aon chor ... Baba. Ansin mise agus Neil. Bliain go Féil Míchil seo caite a fuair mé an pinsean. Ach fuair mé roimh an am é. Tá Baba suas agus anuas le trí déag agus cheithre fichid. Is gearr an bás uaithi anois, th’éis a díchill. Ní raibh an mhuintir se’againne saolach. Ach a bhfaighe sí scéal mo bháis-se, beidh a fhios aici gur beag é a seal fhéin, agus déanfaidh sí a huachta go cinnte ... Ag Neil a fhágfas sí chuile chianóg ag gabháil léi. Tá sásamh maith ag an smuitín orm ina dhiaidh sin. Tá Baba blite suas aici. Ach dhá bhfaghainnse saol nó go ndéanfadh Baba uachta déarfainn go dtiúrfadh sí leath an airgid dom de bhuíochas Neil. Duine sách luath intinneach í Baba. Chugamsa is mó a bhí sí ag scríobhadh le trí bliana anois ó d’athraigh sí ó mhuintir Bhriain Mhóir, i Norwood, go Boston. Is maith an cúnamh í a bheith dealaithe ón gcuasnóg ghangaideach sin ar aon nós ...

Ach níor mhaith sí ariamh do Phádraig é gur phós sé an agóid sin as an nGort Ribeach, agus gur fhág sé Meaig Bhriain Mhóir ina dhiaidh. Ní thaobhódh sí tigh Neile beag ná mór, an uair sin a raibh sí sa mbaile as Meiriocá marach gurb é mac Neile a phós Meaig Bhriain Mhóir. Tuige a dtaobhódh ... Pruchóigín de theach. Pruchóigín bhrocach de theach freisin. Ní teach do Phuncán a bhí ann ar aon nós. Níl a fhios agam cén chaoi ar bhain sí ceart arbith dhó i ndiaidh a bheith sa teach se’againne agus i dtithe móra Mheiriocá. Ach ba ghearr an cónaí a rinne sí ann, gur ghread sí anonn in ath-uair ...

Ní thiocfaidh sí go hÉirinn lena ló aríst. Tá sí réidh leis. Ach cá bhfios cén mheanmna a bhuailfeadh th’éis an chogaidh seo, má bhíonn sí sa gcomhaireamh ceann. Mheallfadh Neil sin an mhil ón gcuasnóg. Tá sí sách spleách, sách aigeanta len a dhéanamh. Léanscrios uirthi mar chailleach! Th’éis gur dhealaigh sí ó Chlann Bhriain Mhóir i Norwood, tá an-ghnaoi aici ar Mheaig Bhriain Mhóir i gcónaí ... Nárbh é mo Phádraig an pleoitín nach ndéanfadh a comhairle, agus inínn an scóllacháin ghránna a phósadh. “Níl aon mhaith dhaoibh liom,” adeir an pleoitín. “Ní phósfainn Meaig Bhriain Mhóir dhá mba taobh léi a bheadh Éire.” D’imigh Baba suas chuig Neil mar a bhuaifí ar an gcluais í agus níor thaobhaigh sí an teach againne ní ba mhó ach seasamh ar an urlár ar éigin an lá a raibh sí ag dul ar ais go Meiriocá.

... Mo ghrá é Hitler. Sin é an buachaill acu ...

Má buailtear Sasana, beidh an tír in ainriocht. Tá an margadh cailte cheana againn ...

... A Chineál Tháilliúr na Leathchluaise, is tú a d'fhága anseo mé leath-chéad bliain roimh an am. Bhí an buille feille ariamh fhéin i gcineál na Leathchluaise. Sceanna, clocha, agus buidéal. Ní throidfeá mar a throidfeadh fear ach mé a shá ...

... Cead cainte dhom. Cead cainte ...

Crois Críosta choisreacan Dé orainn! — an beo nó marbh atá mé? An beo nó marbh atá siad anseo? Tá siad uilig ag cur díobh chomh tréan céanna agus a bhí as cionn talúna! Shíl mé ó chuirfí i gcionn mé agus nach mbeadh cruóg oibre, ná imní tí, ná faitíos síne ná eile orm go mbéadh suaimhneas i ndom ... ach cén chiall an chathaíocht seo i gcré na cille ...

2

... Cé thú fhéin? Cáid ó a tháinig tú? An gcluinn tú leat mé? Ná bíodh scáth ar bith ort. Déan a oiread teanntáis anseo, agus a dhéanfá sa mbaile. Mise Muraed Phroinsiais.

Go gcuire Dia an t-ádh ort! Muraed Phroinsiais a bhí i mbéal an dorais agam ariamh. Mise Caitríona. Caitríona Pháidín. An cuimhneach leat mé a Mhuraed, nó an imíonn cuimhne an tsaoil as bhur gceann anseo? Níl sí imithe uaimse fós ar aon nós ...

Ná ní bheidh. An saol céanna atá anseo a Chaitríona agus a bhí san “ould country” ach gurb é bhfeiceann muid an uaigh a bhfuil muid inti, agus nach bhféadann muid an chónra a fhágáil. Ní chloisfidh tú an duine beo ach oiread, ná ní bheidh a fhios agat céard is cor dó ach de réir mar a innseos na marbháin nua-churtha é. Ach táimid in ar gcomharsanaí aríst a Chaitríona. Cáid anseo thú? Níor airigh mé ag teacht thú ...

Níl a fhios agam ab é lá Fhéil Pádraig nó an lá in a dhiaidh sin a fuair mé bás, a Mhuraed. Bhí mé ro-chlaoite. Ná níl a fhios agam cáid anseo mé ach an oiread. Ach ní i bhfad é ar chuma ar bith ... Tá tusa scathamh maith curtha a Mhuraed ... Is fíor dhuit. Cheithre bliana go Cáisc. Ag scaradh gitín a oiligh do Phádraig sa nGarraí Domhainn a bhí mé nuair a tháinig malrach mná le Tomáisín anuas in mo choinne. “Tá Muraed Phroinsiais ag saothrú báis,” adeir sí. Meastú, ina dhiaidh sin, nach raibh Cáit Bheag ag dul isteach an doras san am a raibh mise ag ceann na hiothlann! Bhí tú séalaithe. Mise a chuir na hordógaí ort a Mhuraed. Leag mé fhéin agus Cáit Bheag amach thú. Má leag fhéin, ba é ráite chuile dhuine, go mba ghleoite a bhí tú as cionn cláir. Ní raibh aon ghair ag duine ar bith a bheith ag banrán. Dúirt gach is a bhfaca thú, a Mhuraed, go mba bhreá an corp thú. Ní raibh bun-chleite isteach ná barr-chleite amach ionat. Bhí tú comh luite, chomh mín agus dhá dtéadh an t-iarann ort as cionn cláir ...

... Dheamhan mórán liostachais a bhí orm a Mhuraed. Bhí na duáin buailte le fada. Stopainn. Tháinig gárphian iontu cúig nó sé de sheachtainí ó shoin. I gceann mar a bhí mé tháinig slaghdán orm. Chuair an phian sa mbolg agus as sin suas i mbéal mo chléibh. Níor sheas mé ach timpeall seachtaine ... Deamhan a raibh d'aois mhór mar sin agam a Muraed, aon bhliain déag agus trí fichid. Ach fuair mé crácamas ar feadh mo shaoil. Fuair i nDomhnach, agus bhí a shéala orm. Nuair a bhuaíl sé mé, bhuaíl

sé in éindigh mé. Ní raibh aon teacht aniar ionam ...

D'fhéadfá sin a rá a Mhuraed. Níor chuidigh scubaid an Ghoirt Ribigh chor ar bith liom. Cén smál a bhí ar mo Phádraig agus a pósadh an chéad lá in Éirinn? ... Beannacht Dé dhuit a Mhuraed chroí, níl fhios agat a leath, mar níor chaintigh mé amach as mo bhéal ariamh air. Tá sí ráithe mór fada anois gan faice a dhéanamh ... Ceann óg. Níl ann ach gur shrian sí thrid. Tiúrfaidh an chéad cheann eile fuílleach le déanamh di déarfainn ... Bhí an t-áilín páistí ansin agus iad ar aon chéill cés móite de Mháirín an gearrchaile is sine, agus bhíodh sí sin ag an scoil chuile lá. Bhínn fhéin ag crochadóireacht liom dhá níochán agus dhá gcoinneál ón tine, agus ag caitheamh deoladh acu chomh maith agus a d'fhéadainn ... Is fíor dhuit a Mhuraed. Ní bhéidh aon teach ag Pádraig anois ó atá mise imithe. Go deimhin fhéin ní teach atá an scubaid siúd i ndon a choinneál, bean ar bith a bhíos gacha le lá ar an leabaidh ... Anois adúirt tú é, a dheirfiúr ó! ... is mór an truaighe Pádraig agus na páistí ...

Bhí muis. Bhí chuile shórt faoi réir agam a Mhuraed, aiséadaí, brat na scaball agus eile ... M'anam muise go raibh a Mhuraed, hocht gcoinneal orm i dteach an phobail, gurb shin í an fhírinne ... Chuaigh an chónra ab'fharr tigh Thaidhg orm. Ní raibh sí pinn as chúig phunt déag déarfainn ... Ach ní dhá phláta atá uirthi seo a Mhuraed, ach trí cinn ... Agus shílfeá gurb é an scáthan mór atá i bparlú an tsagairt chuile phláta acu ...

Dúirt Pádraig liom go gcuirfeadh sé crois de ghlaschloich an Oileáin orm: ceann mar atá ar Pheadar a Ósta, agus scríobhainn Ghaeilge uirthí: "Caitriona Bean Sheáin Uí Loideáin ... " É fhéin adúirt liom gan frapa gan taca a Mhuraed ... ba bheag an baol a bheadh ormsa a iarraidh air a Mhuraed ... Agus dúirt sé go gcuirfeadh sé ráille timpeall na huaighe mar atá ar Shiúán an tSiopa, agus go gcuirfeadh s pabhsaethe as mo chionn—dheamhan a gcuimhním cén t-ainm a thugas siad orthu—an cineál sin a b' ar fheisteas dubh na Máistreása th'éis don Mháistir Mhór bás a fháil. "Níor chumaoin dúinn gan an méid sin a dhéanamh dhuit, agus chomh maith is a shaothraigh tú an saol dúinn," adeir Pádraig ...

Ach cogar a Mhuraed, cén áit é seo? ... dar brí m'anama is fíor dhuit é, Áit na Cúig Déag é ... Anois Mhuraed, tá a fhios ag do chroí istigh nach mbeinnse ag tnuthán go gcuirfí ar Áit an Phuint mé. Dhá gcuiridís ann mé, ní bhéadh aon neart agam air, ach maidir le go n-iarrfainn orthu mé a chur ann ...

Neil ab ea ... M'anam gur beag nar chuir mé rómham í. Dhá mairinn scaithín eile bhí agam ... Chuir an timpiste a d'eirigh don mhac chun deireadh go mór í ... Bhuail leoraí faoi thiar ag an Tráigh tá bliain nó bliain go leith ó shoin, agus rinneadh leicíneach dhá chorróig. Ní raibh a fhios istigh san oispidéal ar theacht nó imeacht dó go ceann seachtaine ...

Ó chuala tú faoi cheana a Mhuraed ... M'anam gur chaith sé leathbhliain ar chúl a chinn a Mhuraed ... Dheamhan buille maitheasa muis a rinne sé ó a tháinig sé abhaile, ach ag imeacht ar dhá mhaide croise. Shíl chuile dhuine go raibh a chnaipe déanta ...

Níl na gasúir ionchúnta aige a Mhuraed, cés móite den sconnochán is sine agus is scaibhtéara eisean ... D'eireodh sin dhó. A dhul len a shean-athair, len a chomhainm Brian Mór, an scóllachán gránna. Cén bhrí ach a mhamóin Neil. Ní dhearna muintir Neil aon Earrach a mb'fhiú trácht air le dhá bhliain ... Is mór an babhta ar Neil agus ar Mheaig Bhriain Mhóir an gortú. Is breá an sásamh ar an smuitín ... Bhí a thrí oiread fataí againne léi i mbliana ...

Óra beannacht Dé dhuit, a Mhuraed Phroinsiais, nach raibh an bóthar chomh fada fairsing aige fhéin chuile dhuine sa tír, le fanacht as bealach an leoraí ... Mac Neil a caitheadh a Mhuraed. "Ní thiúrfaidh

mé comhaireamh na sop dhuit,” adeir an giúistís ... Thug sé fear an leoraí ag an seisiún ó shoin, ach ní ligfeadh an breitheamh do mhac Neil a bhéal oscailt chor ar bith. Tá sé lena thabhairt go Baile Átha Cliath chuig Árd-Chúirt go goirid, ach is beag an mhaith dhó sin. Dúirt Mainnín an Caibhnsiléara liom fhéin nach bhfaigheadh muintir Neil cianóg rua. “ ’Dar a shon ru,” adeir sé. “Ar an taobh contráilte den bhóthar” ... Is fíor dhuit a Mhuraed. Ní fhágfaidh an dlí bonn bán muise ar Neil. Chonách sin uirthi. Ní ghabhfaidh sí thar an teach se’againne chomh minic feasta ag gabhail “Eileanóir na ruan.” ...

Ní bhíonn Jeaic bocht ar fónamh muis, a Mhuraed. Ara diabhal aire a thug Neil siúd ariamh dó, ná in Bhriain Mhóir ach oiread ó a chuaigh sí isteach sa teach ann ... Nach hí Neil mo dheirfiúr dílis fhéin, a Mhuraed, agus cén chiall nach mbeadh a fhios agam é? Níor thug sí aon aire do Jeaic bhocht ariamh ná cuid d’aire. Bhí sí an-ghar di fhéin. Ba chuma léi beirthe é ach í fhéin ... deirimse leatsa a Mhuraed gurb agamsa atá an fhírinne, gur shaothraigh Jeaic an saol ag an raicleachín ... Tomás Taobh Istigh a Mhuraed. Mar chonnaic tú ariamh é ... Tá sé in a bhotháinín i gconaí. Ach tuitfidh sé air lá ar bith feasta ... Ara muise nar thairg mo Phádraigsa a dhul suas agus brat tuí a chur air dó. “Go deimhin muise a Phádraig,” adeirimse, “Is suarach na gnaithí a bheadh ort a dhul ag cur tuí do Thomás Taobh Istigh. Cuireadh Neil tuí dhó más breá léi. Má théann sise ag cur tuí dhó, gabhfamuide freisin ... ”

“Ach níl duine ná deoraí ag Neil anois ó gortaíodh cois Pheadair,” adeir Pádraig.

“Tá a cheart go maith le déanamh ag chuile dhuine,” adeirimse, “a chuid tuí fhéin a chur, ní áirím pruchóigín an tseanchonúis Tomás Taobh Istigh.”

“Ach tuitfidh an teach air,” adeir sé.

“A chead sin a bheith aige,” adeirimse. “Tá a dóthain le déanamh ag Neil anois agus gan a dhul ag líonadh clab mór Thomáis Taobh Istigh. Coinnigh ort anois a Phádraig a fhleascaigh! Is geall é Tomás Taobh Istigh le francaigh i soitheach a bheadh dhá báthadh. Chugainne a chaitheas sé tarraint ón mbáisteach anuas ... ”

Nóra Sheáinín, adeir tú? ... Go mb’ait liom a theacht uirthi anseo ar ath-eolas ... An iomarca eolais atá agamsa uirthi sin, agus ar chuile dhuine dhá cineál a Mhuraed ... Ag éisteach leis an máistir scoile a bhíos sí gach lá ... Leis an Máistir Mór, an creatúr ... An Máistir Mór ag léamh do Nóra Sheáinín! ... do Nóra Sheáinín ... ab bu búna ... Nach beag de mheas atá aige air fhéin, do mháistir scoile ... Ag léamh do Nóra Sheáinín ... Ar ndóigh, diabhal thiomanta focal foghlúime in a pluic sin. Cá bhfaigheadh sí é? Bean nar sheas ag aon scoil ariamh mara dtéadh sí ann lá bhótála ... M’anam muise gur gradha an saol é má tá máistir scoile ag coinneál chainte le Nóra Sheáinín ... Céard adeir tú a Mhuraed? ... gur an-mhór fhéin atá sé léi ... Níl a fhios aige cé hí fhéin a Mhuraed ... Dhá mbeadh hinín in aon teach leis le sé bliana déag, mar atá sí liomsa, bheadh a fhios aige cé hí fhéin ansin. Ach innseoidh mise dhó é ... faoin máirnéalach agus eile ...

————— ... “Bhí inín ag Mártán Sheáin Mhóir Agus bhí sí comh mór le fear ar bith.”

————— ... Cúig faoi hocht ceathracha; cúig faoi naoi ceathracha cúig; cúig faoi dheich ... ní chuimhním air a mháistir ...

————— ... “A’s tharraing sé ’nan aonaigh ag radaíocht indiaidh mná.”

— ... Bhí mise fiche, agus lom mé an t-aona hairt. Thug mé an rí ó do pháirtí-sa. Bhuail Mruchín mé leis an gcuileata. Ach bhí an naoi agam, agus tuitim imeartha ag mo pháirtí ...

— Bhí an bhainríon agamsa agus cosaint ...

— Bhí Mruchín leis an gcíonán a lomadh, agus scuabfadh sé do naoi. Nach rabhais a Mhruchín?

— Ach chuir an “mine” an teach in aer ansin ...

— Ach b’againne a bheadh an cluiche mar sin féin ...

— Fainic ab agaibh. Marach an “mine” ...

— ... Dia dhá réiteach go deo deo ...

— ... Láirín cheanainn. B’ait í ...

— “A Mhuraed níl méar i gcluais le cloisteáil anseo. Ó a Mhic Dé na nGrást anocht ...” Láirín cheanainn.” Lomán ort fhéin agus uirthi fhéin nach n-éisteann léi ...

— Bhí mé ag troid ar shon Poblacht na hÉireann ...

— Cé a d’iarr do ghnaithí ort ...

— ... Sháigh sé mé ...

— Má sháigh muis ní sa teanga é. Lomán ar an gcúpla agaibh. Tá mé in mo shiún sincín agaibh tháinig mé ’na cille. Ó a Mhuraed dhá bhféadtaí doirtim ar cúlráid féin! As cionn talúna mara dtaithníodh a chomhlódar le duine d’fhéadfadh sé a bhfágáil ansin agus áit eicint eile a thabhairt air fhéin. Ach mo léan deacrach ní fhágfaidh an marbh láthair i gcré na cille ...

3

... Agus ar Áit na Cúig Déag a cuireadh ina dhiaidh sin mé. Th’éis mo chuid fainiceachaí ... Nach hí Neile a chuir an cháir gháirí uirthi fhéin! Rachaidh sí ar Áit an Phuint go siúrálte anois. Ní bheadh lá iontais orm dhá mba í a chuirfeadh faoi deara do Phádraig mé a chur ar Áit na Cúig Déag i leabaidh a Áit an Phuint. B’fhada go mbeadh sé d’éadan aici an teach a thaobhachtáil marach gur airigh sí mise básaithe. Níor sheas sí ar m’urlár-sa ón lá ar phós mé ... marar sheas sí ann i ngan fhios dom agus m’ag saothrú báis ...

Ach tá Pádraig simplí. Ghéillfeadh sé dhá cuid bladair. Agus thiocfadh bean Phádraig léi: “I ndomhnach fhéin anois gur agatsa atá an ceart, a Neile chroí. Tá Áit na Cúig Déag sách maith ag aon duine. Ní ridirí muid ...”

Tá Áit na Cúig Déag sách maith ag aon duine. Déarfadh sí é. ’Deile céard a déarfadh sí? Inín Nóra Sheáinín. Ídeoidh mé uirthí fós é. Beidh sí anseo ar an gcéad duine eile clainne go siúrálte. Ídeoidh mé uirthi é, dar Dia. Ach ídeoidh mé ar a máthair é—ídeoidh mé ar Nóra Sheáinín fhéin é—idir dhá am.

Nóra Sheáinín. Anoir as an nGort Ríbeach. Gort Ríbeach na Lochán. Chualamar ariamh go mblítear na lachain ann. Nach cunórach í! Ag foghlaim anois ón Máistir. M'anam go raibh sé in am aici tosaí, go raibh sin. Ní labhairteodh máistir scoile in aon áit sa domhan léi ach sa roillig, agus ní labhairteodh sé ansin féin léi. dhá mbeadh a fhios aige cé hí ...

A hinín a d'fhága anseo mé fiche bliain roimh an am. Mé reicthe le leathbhliain ag cumhdach a claimhe gasúir. Bíonn sí tinn nuair a bhíos páiste aici agus bíonn sí tinn nuair nach mbíonn. Scuabfaidh an chéad cheann eile í. Scuabfaidh go siúrálte ... Níorbh fhearr do Phádraig bhocht aige pór bith cén chúis a dhéanfaidh sé dhá fuireasa. Ba shin é fhéin an mac do-chomhairleach. “Ní dhéanfaidh mé a malrait go bráth a mháthair,” adeir sé. “Imeoidh mé go Meiriocá, agus fágfaidh mé an áit ansin i dtigh an mhíadha, nuair nach bhfuil aon luí agaibh léi” ...

Sin é an uair a bhí Baba sa mbaile as Meiriocá. D'iarr sí go bog agus go cruaidh air Meaig Bhriain Mhóir a phósadh. Ba mhór an cúram a bhí uirthi, ach an oiread le scéal, faoi chaillteogín ghránna Bhriain Mhóir! “Thug sí aire mhaith i Meiriocá dhom,” adeir sí, “nuair a bhí mé go dona tinn agus arbh fhada uaim chuile dhuine de mo mhuintir fhéin. Is gearrchaile maith seiftiúil í Meaig Bhriain Mhóir, agus tá spaga maith aici féin i dteannta a dtiúrfaidh mise di. Ba mhó mo chion ort a Chairtriona,” adeir sí liomsa, “ná ar aon deirfiúr eile dhá raibh agam. B'fhearr liom mo chuid airgid a fheiceál in do theach-sa ná ag aon duine dhá mbaineann liom. B'ait liom forás a fheiceál ar do mhac Pádraig. Tá an dá chrann ar do bhois anois a Phádraig,” adeir sí. “Tá deifir ar ais go Meiriocá ormsa, ach ní ghabhfaidh mé ann go bhfeice mé an gearrchaile seo ag Briain Mór i gcrích abhus, ó tharla na raibh sí ag fáil aon tsláinte den rath thall. Pós í a Phádraig. Pós Meaig Bhriain Mhóir, agus ní fhágfaidh mise ar deireadh sibh. Tá an oiread agam agus nach bhfeicfidh mé caite. Tá sí iartha cheana ag mac Neil. Bhí Neil fhéin ag caint liom faoi an lá cheana. Pósfaidh sí mac Neil, mara bpósa tusa í a Phádraig. Sin nó pós do rogha duine, ach má phósann ...”

“Is túisce a d'imeoinn ag iarraidh mo chodach,” adeir Pádraig. “Ní pósfaidh mé aon bhean dár chuid aghaidh le aer ach inín Nóra Sheáinín as an nGort Ríbeach ...”

Phós.

Mé fhéin a b'éigin léine a chur ar a craiceann. Ní raibh airgead an phósta fhéin aici, ní áirím spré. Spré ag Cineál na gCosa Lofa! Spré i nGort Ríbeach na Lochán a mblítear na lachain ann ... Phós sé í, agus tá sí ina bás ar sliobarna ansin ó shoin aige. Níl sí i ndon muc ná gamhain a thógáil, cearc ná gé, ná na lachain fhéin ós iad a chleacht sí sa nGort Ríbeach. Tá a teach salach. Tá a páistí salach. Níl sí i ndon freastal do thalamh ná do thrá ...

Bhí iarmhais sa teach sin nó go dtáinig sí isteach ann. Choinnigh mise glan sciúrtha é. Ní raibh aon oíche Shathairn dar éirigh ar mo shúil nar nigh mé a raibh de stólta agus de chathaoireachaí agus de bhoird ann amuigh ag an sruthán. Shníomh mé agus chárdáil mé. Bhí abhras agam agus barrógaí. Thóig mé muca agus laonntaí agus éanlaith ... an fhad is a bhí sé de lúd ionam a dhéanamh. Agus nuair nach raibh, choinnigh mé an oiread de náire ar inín Nóra Sheáinín agus nar lig sí a maidí le srut ar fad ...

Ach cén chaoi a mbeidh an teach anois de m'uireasa, ... Beidh sásamh maith ag Neil bhreá ar aon ch ... Tig léi. Tá bean mhaith aráin agus abhrais ar an urlár aici: Meaig Bhriain Mhóir. Is furasta dhi a bheith ag gáirí faoin bpleoitín is mac domsa nach bhfuil aige ach an tslamóig, an chiomach. Nach minic adéarfais Neil ag dul suas thar an teach se'againne anois: “Mhainín go bhfuair muid deich bpun

fhichead ar na muca ... Aonach maith a bhí ann, dhá mbeadh beithigh tóigthe agat. Fuair muid sé phunt dhéag ar an dá ghamhain ... Th'éis gurb é seascach na gcearc é, cruinníonn Meaig se' aghainne seifte i gcónaí. Bhí cheithre scór uibheachaí aici sa nGealchathair Dé Sathairn ... Ceithre ál sicíní a tháinig amach i mbliana dhúinn. Tá na cearca uilig ag breith ath-líne. Chuir mé síos ál eile inné. 'Áil bhreactha an choirce,' adúirt Jeaic, nuair a chonnaic sé dhá gcur síos mé ... " Beidh giodam in a leathdeireadh anois ag dul thar an teach se' aghainne. Aireoidh sí mise as. Neil! An Smuitín! Sí mo dheirfiúr í. Ach nar theaga corp 'un cille 'un tosaigh uirthi ... !

4

——— ... Bhí mé ag troid ar shon Phoblacht na hÉireann, agus chuir tusa chun báis mé, a fhealladóir. Ar thaobh Shasana a throid tú, lá is gur throid tú ar shon an tSaorstáit ... Gunna Sasanach a bhí in do lámh, airgead Shasana in do phóca agus sprid Shasana in do chroí. Dhíol tú t'anam agus t'oidhríocht sinseartha ar shon "slad-mhargaidh," ar shon posta ...

——— Thug tú éitheach! Corpadóir a bhí ionatsa, éirithe amach in aghaidh Rialtais dhlisteanagh ...

——— ... Dar dair na cónra seo a Mhuraed, thug mé an punt di, do Chairtriona ...

——— ... D'ól mé dhá phionta agus dá fhichead ...

——— Is maith a chuimhním air a Chraosánaigh. Chuir mé mo rúitín amach an lá sin ...

——— ... Chuir tú an scian ionam idir boilg agus barr asnaí. Thrí scimhil na n-aobha a chuaigh s. Thug tú cor di ansin. Bhí an buille feille ariamh féin i gcineál na Leathchluaise ...

——— ... Cead cainte dhomsa. Cead cainte ...

——— An bhfuil tú faoi réir le haghaidh an uair léitheoireachta anois, a Nóra Sheáinín? Cuirfeamuid ceann ar novelette nua inniu. Chríochnaíomar "Beirt Fhear agus Pufa Púdair" an lá faoi dheireadh, na chríochnaigh? Sén tiodal atá ar an gceann seo: "An Chaor-Phóg." Éist anois a Nóra Sheáinín:

"Cailín soineanta a bhí in Nuala, nó gur casadh Séarlas ap Ríos léi sa gclub oíche ... " Tá a fhios agam. Níl suaimhneas ná cúlraíd ná deis cultúir anseo ... agus mar adeir tusa a Nóra, is ag caint ar mhion-chúrsaí suaracha a bhíos siad d'fheacht agus go háirid ... cártaí, capaill, ól, foiréigin ... tá muid ciaptha aige féin agus ag a láirín chuile ré solais ... Dheamhan smid bhréige agat a Nóra chroí ... Níl aon fhaill anseo ag an té atá ag iarraidh a intleacht a shaothrú ... Sin í glan na fírinne adeir tú a Nóra ... Tá an áit seo chomh míbhéasach, chomh spad-intinneach, chomh barbartha le Garbh-Chríoch na Leathghine ansin thíos ... Sna haoiseannaí dorcha ceart atá muid ó a thosaigh na sansculottes a charnaigh airgead ar an "dole" dhá gcur in Áit na Cúig Déag ... Sén chaoi a roinnfinse an roilig seo a Nóra dhá mbeadh cead mo chomhairle fhéin agam: aos iolscoile ar Áit an Phuint, aos ... Nach hea a Nóra! Is náire bhruite é muis go bhfuil roinnt de mo chuid scoláiri fhéin sínte suas liom anseo ... Cuireann sé lionndubh orm a neamh-eolgaí is atá siad, nuair a smaoiním ar ar chaith mé de dhúthrach leo ... Scaití freisin bíonn siad sách neamodhach liom ... Ní thuigim céard atá ag teacht ar an líne óg chor ar bith ... Is fíor dhuit é a Nóra ... Gan aon deis chultúir chreidim ...

"Cailín soineanta a bhí i Nuala nó gur casadh Séarlas ap Ríos léi sa gclub oíche ... " Club oíche, a Nóra? ... Ní raibh tú i gclub oíche ariamh? Bhuel, níl club oíche neamhchosúil leis an áit seo ... A, n

hea, a Nóra. Ní hionann na háiteachaí a thaithíos aos mara agus clubanna oíche. “Dives” iad sin a Nóra, ach aos cultúir a théas go dtí na clubanna oíche ... Ba mhaith leat cuairt a thabhairt ar cheann acu, a Nóra ... Níor dhroch-bheart é, le bal-chríoch, le clár mín, le “cachet” a chur ar do chuid oideachais ... Bhí mé fhéin i gclub oíche i Londain san am ar hardaíodh páighe na múinteoirí roimh a dá ísliú. Chonnaic mé prionsa Aifriceach ann. Bhí sé comh dubh leis an sméir agus é ag ól champagn ... Bheadh an-fhonn ort a dhul go dtí club oíche a Nóra! Nach thú atá téisiúil ... “naughty girl” a Nóra ... “naughty ...”

———A mhagarlach bhradach! Inín Sheáinín Spideóg as an nGort Ribeach! Cén áit é sin ar dhúirt sí go mba mhaith léi a dhul a Mháistir ... ? Nar mhaire sí a ceird muis! Seachain a dtiúrfá aon aird uirthi, a Mháistir chroí. Dhá mbeadh aithne agad uirthí mar atá agamsa, béal marbh a bheadh ort léi. Tá mise le sé bliana déag ag cocaireacht len a hinín agus léi fhéin. Is suarach na gnaithí atá ort a Mháistir ag diomallú do chuid ama le Nóirín na gCosa Lofa. Ní raibh sí aon lá ag an scoil ariamh a Mháistir agus is fhearr a d’aithneódh sí sliocht dreancaide ná an tA.B.C... .

———Cé seo? Cé thú fhéin ... ? Caitriona Pháidín. Ní féidir go bhfuil tú ar fáil, a Chaitriona ... Bhuel, dhá fhada go dtí é, seo é a dtealta ar fad sa deireadh ... Sé do bheatha a Chaitriona, sé do bheatha ... Tá faitíos orm a Chaitriona go bhfuil tú ... Céard adéarfás mé ... rud beag ro-dhian ar Nóra na gCosa ... Nóra Sheáinín ... Tháinig an-fheabhas intinne uirthi ón am a mbíodh tusa ... cén leagan sin a chuir tú air a Chaitriona ... Sea ... Ag cocaireacht léi ... Is doiligh dhúinne am a bharraíocht, ach má thuigim i gceart thú, tá sí trí bliana anseo anois faoi thionchar thairbheach an chultúir ... Ach cogar seo a Chaitriona ... An gcuimhníonn tú ar an litir a scríobh mé dhuit chuig do dheirfiúr Baba i Meiriocá ... Ba í an litir deiridh a scríobh mé í ... Buailleadh síos mé le tinneas mo bháis, an lá dar gcionn ... An bhfuil an uachta sin idir chamánaí fós ... ?

———Is iomdha litir a tháinig ó Bhaba ó bhítheása ag scríobhadh dhom, a Mháistir. Ach níor thug sa saoradh ná séanadh uaithi faoin airgead ariamh. Fuair muid freagra uaithi ar an litir sin adúirt tú a Mháistir. Sén uair deiridh é ar chaintigh sí ar an uachta: “Ní dhearna mé m’uachta fós,” adeir sí. “Tá súil agam nach n-éireoidh aon bhás tobann ná aon bhás de thimpiste dhom, mar a shamlaigh sibh in bhur litir. Ná bíodh imní oraibh. Déanfaidh mé m’uachta i dtráth, nuair is léar dom gá a bheith leis.” Séard adúirt mé féin nuair a tháinig sí: “Chaithfeadh sé gur máistir scoile a scríobh í sin di. Ní raibh caint den tsórt sin ariamh ag an muintir se’ aghainne.”

An Máistir Beag—do chomharba fhéin—a scríobhas dúinne anois, ach tá faitíos orm go scríobhann a sagart do Neil. Tá an chaile siúd i ndon a bhréagadh lena cuid sicíní agus stocaí cniteáilte agus an chrúibín cham. Sí atá deas air a Mháistir. Shíl mé go mairfinn cupla bliain eile agus go gcuirfinn rómham an raicleach ... !

Rinne tusa do dhícheall dom faoin uachta ar chaoi ar bith a Mháistir. Bhí láimh ar an bpeann agat a Mháistir. Ba mhinic a chonnaic mé thú ag scríobhadh litir, agus sén tsamhail a thugainn duit, go raib do pheann i ndon focla a dhubhú ar pháipéar chomh gasta is a thógfainnse lúib ar stoca ... “Go ndéan Dia grásta ar an Máistir mór bocht,” adeirinn féin. “Ba soilíosach é. Dhá dtugadh Dia saol dó, bhainfeadh sé an t-airgead amach domsa ...”

Sílim gur gearr go gcuirfidh an Mháistreás—do bhean atá mé a rá, a Mháistir—caoi uirthi fhéin arís D’éireodh dhi. Bean óg luath láidir fós bail ó Dhia uirthi ... Glacaim pardún agad a Mháistir! Ná bac le tada dhá n-abróidh mise. Bí ag síthrá liom mar sin, ach dheamhan neart a bhíos ag duine air sin fhéin ... A Mháistir chroí, níor cheart dom a innseacht duit chor ar bith. Cuirfidh sí buaireadh ort. Sh

mise a Mháistir gur cluaisíní croí a bheadh ort faoi rá is go mbeadh an Mháistreás ag cur caoi uirthi fhéin ...

Anois a Mháistir, ná tóig orm é ... níl mé béalráiteach ... Ná hiarr orm an fear a innseacht a Mháistir ... A nois a Mháistir chroí ná hiarr orm é ... Dhá mbeadh a fhios agam a Mháistir go gcuirfeadh sé a oiread sin cantail ort, ní labhaireoinn beag ná mór air ...

Mhionnaigh sí agus mhóidigh sí, a Mháistir, dhá bhfaighthea bás nach bpósfadh sí aon fhear eile! A, Mháistir chroí! ... nár chuala tú ariamh é a Mháistir: i ndiaidh na mionna is fearr na mná ... Diabhal raibh tú fuaraithe muis a Mháistir nó go raibh a súil cocáilte aici ar fhear eile. Sílim, a Mháistir, eadrainn fhéin go raibh sí buille aerach ariamh ...

An Máistir Beag ... Go deimhin muisé ní hé a Mháistir ... Máistir Dhoire Locha. Sin fear gnaíúil a Mháistir. An sdriog fhéin ní ólann sé. Tá sé fhéin agus deirfiúr an tsagairt phobail—an tsliseoigín ghágach dhubh siúd a mbíonn an treabhsar uirthi—le pósadh go goirid. Deir siad go bhfaighidh sé an scoil nua ansin ...

Go deimhin muisé ní hé an póilí rua é ach oiread. Tá plíoma de “nurse” aige sin ar stropa sa nGealchathair, adeir siad ... ná fear na bhfataí ... Tomhais leat anois a Mháistir. Tiúrfaidh mé cion d thomhaise dhuit ... Tá Peaidín imithe go Sasana a Mháistir. Baineadh an leoraí dhe, agus díoladh air. Ní raibh aon bhóthar dhá dtéadh sé ag tarraint mhóna nar fhága sé streoille fiacha ina dhiaidh ann. Tomhais aríst a Mháistir ... An fear ceannann céanna a Mháistir, Bileachaí an Phosta. Is ait a chruthaigh tú agus é a thomhais. Tá an-chloigeann ort a Mháistir dhá mbeadh an saol ag caint ...

Fainic thú fhéin ar Nóra Sheáinín. D’innseoinnse rudaí dhuit a Mháistir ...

Ara caith thart an scéal sin a Mháistir agus ná cuireadh se buaireadh ar bith ort ... Diabhal a fhios agam nach fíor dhuit é a Mháistir. Bhíodh rudaí thar litreachaí ag tarraint Bhileachaí timpeall an tí ... A a Mháistir ... Bhí sí buille beag aerach ariamh fhéin, do bhean ...

5

——— ... Cuireadh anonn iad ina lánchumhachtóirí le conra shíochána a dhéanamh idir Éirinn agus Sasana ...

——— Deirimse go dtug tú do dheargéitheach. Níor cuireadh anonn iad ach mar theachtaí amháin, agus chuaigh siad thar a n-údarás, agus rinne siad an fheall, agus tá a shliocht ar an tír ...

——— ... Láirín cheanann. B’ait í. Níor tholgán di tonna go leith a iompar ...

——— ... Dar dair na cónra seo, a Nóra Sheáinín, thug mé an punt di, do Chaitríona ...

——— ... Bhí inín ag Mártan Sheáin Mhóir
Agus bhí sí chomh mór le fear ar bith
Sheasfadh sí thuas ar an ard ... ”

——— ... Ara i dtigh diabhail go raibh do Shasana agus a cuid margai agat. Faitíos atá ort faoi do chupla pínn san mbeainc. Mó ghrá é Hitler! ...

— ... Anois a Chóilí is scríbhneoir mise. Léigh mé leathchead leabhar ar an leabhar leatsa. Cuirfidh mé dlí ort a Chóilí má shamhlaíonn tú nach scríbhneoir mé. Ar léigh tú mo leabhar deiridh, “Aisling an Smugairle Róin?” ... Níor léigh tú í a Chóilí ... Gabh mo leithscéal a Chóilí. Tá an-aiféala orm. Níor chuimnigh mé nach raibh tú i ndon léamh ... Is cumasach go deo an scéal é a Chóilí ... Agus bhí trí úirscéal go leith, dhá dhrama go leith, agus naoi n-aistriú go leith ag an nGúm agam, agus gearrscéal go leith eile “An Fuineadh Gréine.” Ní cheideonainn ar a bhfaca mé ariamh nach raibh “An Fuineadh Gréine” ar fáil sul ar éagas ...

Má tá fút a dhul ag cumadh a Chóilí cuimhnigh gur geis leis an nGúm rud ar bith a chuirfeadh inín i bhfalach ar a hathair a fhoilsiú ... Gabh mo leithscéal, a Chóilí. Tá aiféala orm. Shíl mé go raibh rún agat a dhul ag cumadh. Ach ar fhaitíos go mbuailfeadh an fonn diaga sin thú ... Níl duine ar bith de lucht na Gaeilge nach mbuaileann sé tráth eicínt dhá shaol ... an tsíonra ar an gcladach thiar anseo is ciontach adeirtear ... béarfaidh mé cupla comhairle dhuit ... Anois a Chóilí ná bí daoithiúil ... Is dualgas coinsiais ar gach Gaeilgeoir a fháil amach a bhfuil bua na scríbhneóireachta aige, go háirid bua na gearrscéalaíochta, na drámaíochta agus na filíochta ... Is coitianta go fada an dá bhua dheiridh seo ná bua na gearrscéalaíochta fhéin, a Chóilí. Filíocht anois, cuirim i gcás. Níl agat ach tosaí ag scríobhadh ó bhun an leathanaigh leat suas ... sin nó scríobhadh ó dheis go clé, ach níl sin baol ar chomh fileata leis an mbealach eile ...

Gabh mo leithscéal a Chóilí. Tá aiféala ró-mhór orm. Níor chuimhnigh mé nach raibh scríobhadh agat léamh agat ... Ach an gearrscéal a Chóilí ... Ceartóidh mé mar seo dhuit é ... D’ól tú pionta pórtair, nar ól? ... Sea, tuigim. D’ól tú pionta pórtair go minic ... Ná bac len ar ól tú a Chóilí ...

—D’ól mise dhá phionta agus dá fhichead as cosa i dtaca ...

— Tuigim é sin ... Foighid ort nóiméad ... Fear maith! Lig domsa labhairt ... A Chóilí bíodh unsa céille agat, agus lig domsa labhairt ... Chonaic tú an barr a bhíos ar phionta pórtair. Cúr nach hea? Cúr broghach neamhthairbheach. Agus ina dhiaidh sin, dhá mhéad dhe dhá mbeidh air, is amhlaidh is mó a amplaíos daoine an pionta. Agus má amplaíonn duine an pionta ólfaidh sé an grúdarlach agus a bhfuil ann, cé gur minic leis blas leamh a bheith air. An bhfeiceann tú anois a Chóilí tús agus lár agus deireadh an ghearrscéil? ... Seachain a ndéanfá dearmad air sin a Chóilí go gcaithfidh an deireadh blas goirt a fhágáil in do bhéal, blas na póite diaga, fonn ghoidthe na tine ó na déithe, dúil plaic eile a bhaint as úll na haithne ... Féacha an chaoi a gcríochnóinn an gearrscéal údaí —“An tAth-Fhuineadh Gréine” a raibh mé ag gabhail dó marach gur bhásaigh mé go tobann le ruaig de thrálach scríbhneora:

“I ndiaidh don chailín an focal cinniúnach sin a rá, d’iontaigh seisean ar a chois agus chuaigh sé amach as an seomra plúchta faoi aer an tráthnóna. Bhí an spéir dorcha thiar ag scamail reamhra a bhí ag brú isteach den fharraige. Agus bhí grian bheag dhreach-chailte ag dul i dtalamh ar chúla Chnoc a tSeanbhaile ... ” Sin é an tour de force a Chóilí: “grian bheag dhreach-chailte ag dul i dtalamh;” agus ní miste dhom a mheabhrú dhuit nach mór an líne dheiridh thar éis an fhocail dheiridh a bheith spréit go flaithiúil le poncannaí, poncannaí scríbhneora mar a thugaimse orthu ... Ach b’fhéidir go mbeadh sé d’fhoighid agat, a Chóilí, éisteacht liom dhá léamh ar fad dhuit ...

—Fan ort anois a dhuine chóir. Innseoidh mise scéal duit:

“Bhí triúr fear ann fadó ...

——— A Chóilí! A Chóilí! Níl ealaín ar bith sa scéal sin: “Bhí triúr fear ann fadó ... ” Tosach sú-chaite é ... Anois a Chóilí, foighid ort nóiméad. Lig domsa labhairt. Sílim gur scríbhneóir mé ...

——— Éist do bhéal a bholgán béice. Innis leat a Chóilí ...

——— Bhí triúr fear ann fadó, agus is fadó bhí. Bhí triúr fear ann fadó ...

——— Sea a Chóilí ...

——— Bhí triúr fear ann fadó ... bhí muis triúr fear ann fadó. Níl a fhios céard ba cor dóibh thairis sin ...

——— ... “As dar mo leabhar a Jeaic na Scolóige ... ”

——— ... Cúig faoi haondéag caoga cúig; cúig faoi thrí déag ... cúig faoi thrí-déag ... ní fhoghlaimíonn duine é sin chor ar bith ... Anois b’fhéidir, a Mháistir, nach bhfuil siad agam! ... Cúig faoi sheacht ... ab shin í an cheist a chuir tú orm a Mháistir? Cúig faoi sheacht ab ea? ... Cúig faoi sheacht ... faoi sheacht ... foighid ort anois ala an chloig ... Cuig faoi haon sin a cúig ...

6

——— ... Ach ní thuigim é a Mhuraed. Honest engine, ní thuigim. Thug sí—Caitriona Pháidín adeirim—mí-chliú leis an Máistir Mór orm. Cén bhrí ach nach ndearna mé tada uirthi? Is feasach duine a Mhuraed nach gcuirimse araoid ar chúrsaí aonduine, ach go síorraí le cultúr. Agus crois bhreá thaibhseach orm freisin. Smashing, adeir an Máistir Mór. Mise a mhaslú a Mhuraed! ...

——— Tá sé in am agat cleachta mhaith a bheith agat ar theanga Chaitriona a Nóra Sheáinín ...

——— Ach honest a Mhuraed ...

——— ... “Ar nós concar i líon, bhí Caitriona ar bís Go bhfostaíodh sí cír Nóra Sheáinín.”

——— Ach bíonn sí i m’éadan-sa d’fheacht agus go háirid. Ní thuigim é. Honest ...

——— ... “An mhaidin níor ársaigh gurb sheo anoir Nóra Sheáinín Le ’Triona a scláradh i gcumraíocht an éisc—”

——— “M’inín bhreá mhánla, má phós sí do Phádraig, Is fearde do bhráicín a cuid a’s a spré—”

——— “A Chaitriona ghránna b’ort nach raibh an náire Gur iarr tú droch-cháilíocht a chur orm fhéin—”

——— ... A cuid bréag a Mhuraed! Honest to God! Meastú céard adeir sí le Dotie ... a Dotie ... a Dotie ... Céard adeir Caitriona Pháidín leat fúmsa ...

——— Dia dhá réiteach go deo deo. Níl a fhios agamsa cé sibh fhéin chor ar bith. Nach mairg nach

dtug siad mo chual cré thar Ghealchathair soir, agus mé a shíneadh i dTeampall Bhrianáin ar chlár ghléigeal an Achréidh abuil mo mhuintir ...

——Dotie! Dúirt mé leat cheana gur “maothnas ruaimeach” an chaint sin. Céard adúirt Caitriona .

—— Chaith sí an chaint is díbhircí dhár chuala mé ariamh faoina deirfiúr fhéin Neil. “Nár theaga corp ’un cille ’un tosaigh uirthi!” adeir sí. Ní chloisfeá caint mar sin ar chlár ghléigeal an Achréidh .

——Dotie! Ach fúmsa ...

——Faoi t’inín.

—— ... “Ní raibh cóta cabhlach aici, ná léine phósta, Ach’réir mar chóiríos í as mo phóca fhéin ... ”

——Dúirt sí go mba sibh Cineál na gCosa Lofa agus go raibh sibh foirgthe le dreancaidí ...

——Dotie! De grace ...

——Go mbíodh máirnéalaigh . . . .

——Parlez-vous francais, Madame, Mademoiselle ...

——Au revoir! Au revoir! ...

——Mais c’est splendide. Je ne savais pas qu’il y avait une ...

——Au revoir. Honest a Mhuraed, marach eolas ag Dotie orm, b’fhéidir di na bréaga sin a chreidsiúint ... Dotie! “An maothnas” aríst. Is tú mo chomhloingseoir ar mhuir dhochoimsithe an chultúir a Dotie. Ba cheart go mbeitheá i ndon gach claonbhreith agus gach réamhbhreith a scagadh a d’intinn, mar adúirt Clicks i “Beirt Fhear agus Pufa Púdair” é ...

—— ... An File a rinne é, adéarfainn ...

——Óra ab é an dailtín sin ru ...

——Go deimhin muis, níorbh é. Ní raibh sé de rath air. Micil Mór Mhac Confhaola a rinne é:

“Ag cumhdach sean-Yank a bhí Baba Pháidín
Agus bean dhá cáilíocht ní raibh i Maine—”

——Honest a Mhuraed, tá dearmad déanta agam ar gach is ar bhain le cúrsaí Chaitriona Pháidín ar an bplána as ar gcionn. An cultúr a Mhuraed. Ardaíonn sé an intinn go dtí na beanna oirearca agus osclaíonn sé na bruidhinte sí di a bhfuil réamhdhamhna datha agus fuaimne i dtaisce iontu, mar adeir “Nibs” sa “Fuineadh-Fholt.” Ní fhanann aon spéis ag duine i suaraíl ná i gcúrsaí fánacha na beatha marainní. Tá Aimhriar glórmhar in m’intinn le tamall anuas de bharr maidhmire an chultúir ...

——... “As bean dhá cáilíocht ní raibh i Maine

Tháinig sí abhaile faoi shíoda gáifeach
Mar bhréag sí an carnán ón gcailligh léith ...”

— ... Níor phós Baba Pháidín ariamh, ach i gcionn na caillí ó chuaigh sí go Meiriocá. Meastú na fhága an chailleach a cuid airgid fré chéile aici—nó i ndáil leis—agus í ag fáil bháis ... Líonfadh Baba Pháidín a bhfuil d’uaigheannaí sa gcill seo le giniúchaí buí, nó sin é an cháil atá uirthi, a Dotie—

— ... Cóilí fhéin a rinne an raiméis sin. ’Deile:

“Ara Bhaba a stór,” adeir cut Chaitríona

“Ná géill di a stór,” adeir cut Neil.

“Dhá bhfaghainnse an t-ór,” adeir cut Chaitríona

“Dhomsa é a stór,” adeir cut Neil.

—B’fhearr le Caitríona ná míle léas ar a saol Neil a chur as uachta Bhaba ...

— ... “Tá póca deas orm,” adeir pisín Chaitríona.

“Tá póca deas orm,” adeir pisín Neil.

— “L’aghaidh airgead caillí,” adeir pisín Chaitríona.

“Ní dhuit a gheall Baba,” adeir pisín Neil ...

—Bhí chuile mháistir scoile dhá raibh ann leis an fhad seo sáraithe aici ag scríobhadh go Meiriocá di ...

—Agus Mainnín an Caibhnsiléara ...

—Dúirt an Máistir Mór liom gur scríobh sé litreachaí an-chultúrtha di. Thóig sé a lán Meiriocánaís ó na pictiúir ...

—An t-am a dtugadh sé an Mháistreás don Ghealchathair sa mótar ...

—Sén cantal ar fad atá ar Chaitríona anois gur bhásaigh sí roimh Neil. Ba mhinic san am a raibh mé beo a chloisinn ag dul an bóithrín í ag síthrá léi fhéin.

“Cuirfidh mé Neil rómham i gcré na cille” ...

— ... Déan an fhírinne, a Chóilí. An tú fhéin a rinne an raiméis sin?

— Micil Mór Mhac Confhaola a rinne é. Sé a rinne “Amhrán Chaitríona” agus “Amhrán ...”

— ... Ach tá Neil beo fós. Sí a gheobhas uachta Bhaba anois. Níl deirfiúr ná deartháir ann ach í ...

—Fainic ab í a Mhuraed. Bhí an-chion ag Baba ar Chaitríona.

— An bhfuil a fhios agaibh céard adeireadh mo chinniresa faoi mhuintir Pháidín:

“Coileachaí gaoithe,” adeireadh sé. “Dhá dtéadh duine acu chuig an aonach le bó a cheannacht,

thiocfadh sé abhaile faoi cheann leathuair, agus asal aige. Agus ansin déarfadh sé leis an gcéad duine a gheobhadh caidéis don asal: “Faraor nach bó a cheannaigh mé i leabaidh an sean-scrataí d’asal sin. Ba í ba ghaire do chabhair ... ”

—— ... “An ngluaisfeá fhéin abhaile liom: tá áit dhuit faoi mo sheál
'S dar mo leabhar a Jeaic na Scolóige go mbeidh amhráin ai’nn go brách” ...

—— ... Tuige dhá mba haisteach an forainm ar dhuine é a Dotie ... Sea. Jeaic na Scolóige. Tá sé thuas amuigh as cionn an bhaile a raibh mise agus Caitriona ann ... Chonnaic mise an Scolóig fhéin, athair Jeaic ... An Scolóig. De mhuintir Fhíne ó cheart é ... Ní fáth gáirí ar bith é, a Dotie ...

Dotie! Tá Scolóig chomh slachtar le Dotie lá ar bith sa saol. Bíodh a fhios agat más ó chlár gléigeal a Achréidh fhéin thú nach faoi chirc a ligeadh amach muide ach an oiread leat ...

——De grace Marguerita ...

——... “Pósfaidh mé Jeaic,” adeir madadh Chaitriona.
“Pósfaidh mé Jeaic,” adeir madadh Neil ...

——D’eitigh Caitriona cuid mhaith fear. Duine acu Briain Mór. Bhí réimse talúna aige, agus bráigill air. D’iarr a hathair uirthi a dhul ann. Ní raibh meas uisce na bhfataí aici air ...

—— ... Tosaigh ar an amhrán sin aríst agus abair ceart é ...

——“D’eirigh Mac na Scolóige ... ”

—— ... Ní bheadh a fhios agat gur chuir Dia anam i Jeaic na Scolóige nó go dtéadh sé ag gabháil fhoinn. Ach ó chloisfeá a ghuth cinn uair amháin d’fhanfadh sé in a leannán agad uaidh sin amach. Muise dheamhan a fhios agam cén luighe a chuirfeas mé air ...

—— Brionglóid cheoil.

—— Sea a Nóra. Mar a bheadh brionglóid aisteach ann go díreach. Thú ceachrach ar bharr aille. A poll báite as do choinne síos. Thú ag eitealla le faitíos ... Ansin guth Jeaic na Scolóige ag teacht chugat aníos as an duibheagán. Ghabhfadh ag an bhfonn ar an bhfaitíos ort. Thú do do ligean fhéin le fánaidh ... Thú do d’aireachtáil fhéin ag sciorradh le fánaidh ... le fánaidh ... le doirtim ní ba ghaire don ghuth sin ...

—— O my a Mhuraed! How thrilling! Honest ...

—— Ní fhaca mé aon duine ariamh a bhfanadh cuimhne aici cén t-amhrán adúirt Jeaic na Scolóige. Níodh muid dearmad ar chuile shórt ach an croí a bhí sé i ndon a chur in a ghuth. Ní raibh bean óg ar na bailteachaí nach líofadh an casán aistreánach ’nan tí aige, ar lorg a chos. Ba mhinic thuas ar na portaigh a chonnaic mé mná óga agus an dá luath a bhfaighdís amharc ar Jeaic na Scolóige thoir ar a chuid portaigh fhéin nó ag obair timpeall an tí, d’éalaídís ar a gcromada thrí phuiteachaí agus eascaíochaí de ghrá é a chloisteáil ag gabháil fhoinn leis fhéin. Chonaic mé Caitriona Pháidín dhá dhéanamh. Chonaic mé a deirfiúr Neil dhá dhéanamh ...

—— Smashing a Mhuraed. An triantán suthain a thugtar sa gcultúr air ...

———— ... “D’éirigh Mac na Scolóige ar maidin leis an lá,
A’s tharraing sé ’nan aonaigh ag radaíocht i ndiaidh mná ...”

———— ... Lá Aonach Mór na Muc muis a d’imigh Neil Pháidín agus Jeaic na Scolóige le chéile. Bhí muintir le cuthach dhá mbeadh gar dóibh ann. Níl a fhios agam a mbíodh sé de ghnás agaibhse ar an Achréidh a Dotie gurb í an inín is sine a chaithfeadh pósadh i dtosach ...

———— ... “D’ardaigh sí thrí chíocraí é, thrí cheascannaí a’s thrí láib
A’s ní raibh diomúch ach na crotachaí a díbríodh ón a n-ál ...

———— Thuas ar an sliabh a bhí Jeaic agus gan aige ach diomallachaí agus an mhoing bháite ...

———— Ara a Mhuraed Phroinsiais ní fhaca mé in mo shaol ariamh aon chasán ab achrannaí ná a bhí suas go teach na Scolóige. Nar chur mé amach mo rúitín an oíche sin ag teacht abhaile ón mbainis as ...

———— ... Chuiris, mar rinne tú craos ann, rud ba mhinic leat ...

———— ... Oíche na bainise tigh Pháidín bhí Caitriona sucha isteach i gcúinne sa seomra thiar agus pus uirthi chomh fada le scáile meán-oíche. Bhí broscán againn fhéin ann. Bhí Neil ann. Thosaigh sí ag déanamh grinn le Caitriona:

“Diabhal mé go mba cheart duit Briain Mór a phósadh a Chaitriona,” adeir sí. Bhí Caitriona th’éis é a eiteachtáil roimhe sin ...

———— Bhí mé ann a Mhuraed. “Tá Jeaic agamsa,” adeir Neil. “Fágfamuid Briain Mór agatsa a Chaitriona.”

———— Chuaigh Caitriona i ngealta. Réab sí amach, agus ní thaobhódh sí an seomra aríst go maidin. Ná níor thaobhaigh sí teach an phobail lár na mháireach ...

———— Bhí mé ag baint beart fraoigh an lá sin, a Mhuraed, agus ba é an áit a bhfaca mé ag guairdeall suas sa gcriathrach ag an Tulaigh Bhuí th’éis go raibh an bhainis dhá caitheamh thoir tigh na Scolóige ...

———— Ní dheachaigh a cois chlí ná dheas thar thairsigh Jeaic na Scolóige an lá sin ná aon lá ó shoin Shílfeá gurb í an anachain bhreac a bheadh i gcrioslaigh Neil leis an gcaoi a dtéadh sí thairsti amach. Níor mhaith sí ariamh di faoi Jeaic ...

———— ... “Tá Briainí dathúil, talamh aige a’s bóllach,
'S ní bhfaighidh sé a shláinte go ndéanfaidh sé an pósadh” ...

———— ... Ach th’éis a raibh de bhráigill air mar Bhriain Mhór, bhí sé cinnte dubh agus dubh air aon bhean a fháil. Diabhal easna dhó nach dteagann ag iarraidh Chaitriona in athuair ...

———— ... “A dheabhais,” adeir Triona, “seo muic bhreá le scólladh,
An citil den tine: ba mhaith an fháilte í don óglach.”

———— Lúib an phota a thóigidís chucu taobh thoir de Ghealchathair. An t-am a dtáinig Peats Mhac

—— Tá an modh diúltaithe sin taobh thiar de Ghealchathair freisin a Dotie. Honest. Mé fhéin cuirigcás ...

—— Ar chuala sibh céard a rinne deirfiúr an Táilliúra nuair a tháinig sean-scraiste eicínt as Doire Locha isteach dhá hiarraidh. Fuair sí ráipéar as an gcomhra, agus thosaigh sí ag cur faobhair uirthi i lár an tí. “Coinnigí dhom é,” adeir sí ...

—— Ó d’eireodh dhi ru. Cineál na Leathchluaise ...

—— Meastú ina dhiaidh sin, nár phós Caitriona Seán Thomáis Uí Loideáin ar an tsráid se’ againne gan “sea” ná “ní hea” a rá nuair a tháinig sé dhá hiarraidh ...

—— Dar Dia a Mhuraed, ro-mhaith a bhí Seán Thomáis aici ...

—— Bhí gabháltas mór de thogha an dúramháin aige ...

—— Agus fír na maitheasa ann freisin len a oibriú ...

—— Bhí teach áirgiúil aige ...

—— An áit a shantaigh sí siúrálte. Deis agus airgead a bheith aici thar Neil. Í a bheith sách comhgarach do Neil le go bhfeicfeadh Neil chuile lá dhá n-eireodh ar a súil go raibh deis agus airgead aici nach mbeadh ag Neil fhéin go brách ...

—— ... “Tá iothlainn mhór agam,” adeir cut Chaitriona.

“Tá climirt bhó agam, im agus geir” ...

—— “Tá mé síodúil, fóintiúil, geanúil, múinte, A’s sin caoi dar ndó’ nach bhfuil cuitín Neil ... ”

—— A thabhairt le tuigsint do Neil narbh í fhéin a tharraing an crann dona, agus cead ag Neil a dhrámh agus a dhíomú a bheith uirthi. Béal leathair Chaitriona adúirt liom é. Bá é a díoltas é ...

—— Oh my! Ach sin scéal inspéise. Sílim nach mbacfaidh mé le geábh léitheoireachta an Mháistir Mhóir inniu ... Hóra, a Mháistir ... Ní bhacfamuid leis an novelette inniu ... Saothar eile intleachta a siúl agam. Au revoir ...

—— Bhí Caitriona fíriúil, tíomhasach glan tigh Sheáin Thomáis Uí Loideáin. Is agamsa atá a fhios é, mar bhí mé ag béal an dorais aici. Níor rug an ghrian sa leabaidh ariamh uirthi. Ba mhinic a níodh clogán streille den oíche len a carla agus len a túirne ...

—— Bhí a shliocht ar a teach a Mhuraed. Bhí cuid agus maoin aici ...

—— ... Bualadh isteach i nGeall-Oifig de Barra sa nGealchathair. Mo lámh in mo phóca agam chomh teann agus dhá mbeadh rud ann. Mé taobh leis an aon scilling. Mé ag déanamh an-toirnéis léi dhá caitheamh ar an gcuntar. “An t-Úll Órga,” arsa mise. “Rása an trí a chlog. Céad ar an gceann ... B’fhéidir di breith,” adeirimse, ag cur mo láimhe sa bpóca agus dhá iontú amach ...

- [**One Zentangle A Day: A 6-Week Course in Creative Drawing for Relaxation, Inspiration, and Fun book**](#)
- [download online Raw Basics: Incorporating Raw Living Foods into Your Diet Using Easy and Delicious Recipes pdf, azw \(kindle\)](#)
- [click *Intolerable: A Memoir of Extremes pdf, azw \(kindle\), epub, doc, mobi*](#)
- [Guzmán de Alfarache \(Penguin Clásicos\) book](#)
- [read Source: The Inner Path of Knowledge Creation by Joseph Jaworski pdf, azw \(kindle\), epub](#)
- [**click Vegetarianism \(Issues That Concern You\)**](#)

- <http://www.shreesaiexport.com/library/One-Zentangle-A-Day--A-6-Week-Course-in-Creative-Drawing-for-Relaxation--Inspiration--and-Fun.pdf>
- <http://reseauplatoparis.com/library/Raw-Basics--Incorporating-Raw-Living-Foods-into-Your-Diet-Using-Easy-and-Delicious-Recipes.pdf>
- <http://toko-gumilar.com/books/The-Flaw-of-Averages--Why-We-Underestimate-Risk-in-the-Face-of-Uncertainty.pdf>
- <http://studystategically.com/freebooks/The-Wonderful-World-of-Oz--An-Illustrated-History-of-the-American-Classic.pdf>
- <http://metromekanik.com/ebooks/Source--The-Inner-Path-of-Knowledge-Creation-by-Joseph-Jaworski.pdf>
- <http://omarnajmi.com/library/Environmental-Management-Accounting-for-Cleaner-Production--Eco-Efficiency-in-Industry-and-Science-.pdf>